

Munchmuseet/bokselskap.no, Oslo 2016:

«I en eventuel digtsamling –». Sigbjørn Obstfelders manuskripter i Munchsamlingen.

Utgave ved Hilde Bøe og Inger Helene Solvin.

Teksten er transkribert fra manuskript MM.I.01007 i Munchmuseets samling.

Faksimiler av manuskriptet er tilgjengelige i [nettversjonen av utgaven \(hybridutgave på bokselskap.no\)](#).

ISBN: 978-82-90128-97-0 (digital, bokselskap.no), 978-82-90128-98-7 (epub), 978-82-90128-99-4 (mobi)

Teksten er lastet ned fra [bokselskap.no](#)

Sigbjørn Obstfelder

«I en eventuel digtsamling –»

Sigbjørn Obstfelders manuskripter i Munchsamlingen

Utgave ved Hilde Bøe og Inger Helene Solvin

Munchmuseet/bokselskap.no

Oslo 2016

Forord

Innledning ved Inger Helene Solvin

Tekstredegjørelse ved Hilde Bøe

I

[Et digt, som er kvikt]

[I saw a lad in a moonshine's night]

[Brudens blege ansigt]

[Jeg ber, – jeg ber]

[Piger 2]

[Sig mig, lille Tulle]

[Piger 4]

[Piger 1]

[Cigaretter]

[Faen i støpejernssøilerne!]

[Al skabningen sukker]

[Jeg vil tumle mig i toner]

[Væv mig en kåbe, som rødmer]

[I en eventuel digtsamling –]

[Der blinker ei stjerner]

[Jeg skulde så gjerne, min terne]

Af «Et lyst øieblik»

[Bare en liden vise om du og jeg]

[Helga!]

[Der dør blomster i mit sind]

II

Bugen

Den sortklædte

Forord

21. november 2016 er det 150 år siden poeten, forfatteren og modernisten Sigbjørn Obstfelder (1866–1900) ble født. Obstfelder var venn av Edvard Munch og hørte som ham med i kretsen rundt Kristianiabohemen. Munchmuseet markerer 150-årsdagen med å utgi to Obstfelder- manuskripter som er funnet i boet etter Edvard Munch. Å kunne bla i, se på og lese et manuskript skrevet av forfatteren selv er et privilegium som ikke er mange forunt. Museet har derfor valgt å gi ut dette i en form som kombinerer tekst-nær transkripsjon med bilder av manuskriptet. Dermed kan også leseren komme litt nærmere den *levende* teksten som manuskripter er, med strykninger, tilføyelser og endringer samt håndskrift som varierer med forfatterens sinnstilstand.

Det største manuskriptet inneholder tjue dikt, utvalgt, renskrevet og samlet i et lite hefte, sannsynligvis for sirkulasjon blant venner og bekjente, en ikke uvanlig måte å spre litteratur på den gangen. I tillegg til dikt kjent fra Obstfelders debut *Digte* (1893) og utgitt andre steder, inneholder manuskriptet fire dikt som ikke ser ut til å ha vært publisert tidligere og som derfor blir publisert for første gang her. Det andre manuskriptet er et ark med to prosadikt. De to diktene ble ikke publisert før etter Obstfelders død og da i ganske annerledes versjoner enn slik de foreligger her.

Utgaven er laget av digital samlingsforvalter Hilde Bøe og forskningsassistent Inger Helene Solvin, som begge arbeider med publisering av Edvard Munchs tekster og korrespondanse på emunch.no. Solvin har skrevet artikkelen om Obstfelder og Munch hvor hun leter fram spor etter vennskapet mellom de to, det kunstneriske slektskapet dem i mellom og svaret på hvordan manuskriptet havnet hos Munch. Bøe redegjør for arbeidet med og presentasjonen av manuskriptet. Diktene er forsynt med kommentarer til ord og uttrykk som i dag kan trenge forklaring.

Munchmuseet er glad for å kunne markere Obstfelders fødselsdag med å publisere denne digitale utgaven – fritt tilgjengelig for alle – på bokselskap.no.

Jon-Ove Steihaug og Hilde Bøe

[Innledning ved Inger Helene Solvin](#)

«Jeg husker en morsom episode med Obstfelder. Du husker det sikkert. Dere var i selskap hos Vullums. Vi bodde i den gamle gård ved landhandleriet. Jeg hadde lagt meg, ved 10 tiden. Så kom du og spurte tante om hun kunne skaffe seng til Obstfelder. Jada, sa tante, gikk inn til mig og sa «skynd dig opp, Inger, Obstfelder skal ha sengen din,» jeg styrtet opp, tok mine sengklær og la mig på gulvet hos tante. Og Obstfelder fikk en deilig seng.»ⁿ¹

Slik minnes Edvard Munchs yngste søster, Inger (1868–1952), en hendelse fra 1890-årenes Kristiania i et brev til sin bror. Med kun tre år som skilte i alder, en oppvekst fylt med tragedier, som tap av mor og søsken til sykdom, og med en beundring for hverandres kunstneriske uttrykk, vokste det på tampen av det nittende århundret frem et vennskap mellom maleren Edvard Munch og poeten Sigbjørn Obstfelder. De tilhørte begge den norske kunstnerkretsen kjent som Christiania-bohemen der de nok skilte seg ut fra de mer utagerende og høyrøstede øvrige medlemmene. I sin bok *Edvard Munch – Nærbilde av et geni* betegner Rolf Stenersen (1899–1978)ⁿ² Munch som et «lunkent medlem» og at «[d]et sier noe at han i disse årene ble nær venn med en av kretsens mest stillferdige medlemmer, den sky dikteren Sigbjørn Obstfelder». Han skriver videre at Obstfelder ofte ønsket å sitte med Munch når bohemen møttes, gjerne i stillhet, og at han en gang skal ha sagt: «Hos deg er det godt å sitte, Edvard. Hos de andre kan jeg ikke sitte».ⁿ³ Når de to møttes for første gang er usikkert, men det synes rimelig å anta at det må ha vært etter at Obstfelder var innlagt ved Christiania Kommunale Sindsygeasyl i 1891ⁿ⁴ i kjølvannet av et mislykket Amerika-opphold. Det er også først i 1892 at en direkte forbindelse mellom de to

er dokumentert.ⁿ⁵ I Munchmuseets samling er det eldste daterte brevet fra Edvard Munch som nevner Obstfelder fra desember 1894. Dette er sendt fra Berlin hjem til søsteren, Inger:

Kjære Inger!

Nu gjør I gjengjæld og skriver ikke – I må skrive og fortælle hvordan I har det. Det er vel fuld vinter – hjemme – her har det heletiden været mild høst – Jeg er meget flittig maler og raderer hele dagen – Jeg ser næsten aldrig landsmænd så jeg lærer vel godt tydsk – Thiis er forresten nu kommet hid – Ligeledes vil Obstfelder komme –ⁿ⁶

Obstfelder reiste til Berlin i begynnelsen av 1895, og det kan se ut til at dette er neste gang de to møtes. Obstfelder nevner riktignok i et brev til broren, Herman, at de begge oppholder seg i Stockholm høsten 1894, men det kommer ikke frem om de møttes: «Den norske maleren Edvard Munch har også været her, og hans kunst-revolutionære malerier har været meget diskuterede her i alle kredse».ⁿ⁷ Det kan dessuten virke som om de to ikke møttes mye under Berlin-oppholdet. I et brev til den svenske forfatteren Axel Lundegård (1861–1930)ⁿ⁸ skriver Obstfelder:

Har I følt hvordan det er underligt sådan at sidde i et stort værelse med den svære hestelarmen udenfor sig i en millionby, hvor man ingen kjender. Ja, d.v.s. her er jo Edvard Munch, Paul, Gallén, Vigeland, men jeg ser dem aldrig, de sidder på kafeer og det kjeder mig og jeg har ikke råd.ⁿ⁹

Denne ensomheten var nok ikke så ille gjennom hele oppholdet som det Obstfelder beskriver her, for på nettopp denne tiden lager Gustav Vigeland (1869–1943)ⁿ¹⁰ et relieff av Obstfelder og Munch en tegning som viser Vigeland og Obstfelder ved et bord med to av Vigelands skulpturer i bakgrunnen.ⁿ¹¹ Omtrent på samme tid skriver han dessuten i et brev til forfatterinnen Ellen Key at han har kommet til Berlin, og at han «(...) møtte her Munch, Thiis, Gallén,

Paul, Vigeland». ⁿ¹² Han tilføyer like etter at han har brukt mange penger og uttrykker bekymring angående dette. Han avslutter brevet med å nevne at han ennå ikke har skrevet til Lundegårds, men at han vil skrive et lengre brev når han kommer mer i ro. ⁿ¹³ Kronologien til disse brevene, samt det korte tidsspennet mellom dem, kan indikere at pessimismen økte fort hos Obstfelder under dette Berlin-oppholdet. Det tok heller ikke mange månedene før han reiste videre. Til den norske kunsthistorikeren Andreas Aubert (1851–1913) ⁿ¹⁴ skriver Obstfelder:

I håb om at få noget at skrive om gik jeg fra det fæle Berlin gennem Thüringen, og et stykke langs Rhinen, drog så til Paris, hvor jeg den 17de mai traf mennesker efter lang ensomhed. (...) Jeg glæder mig allerede i det håb at få skrevet så meget, at jeg næste år kunde reise herved og være her en tid. ⁿ¹⁵

Som sagt, så gjort. Ett år senere, sommeren 1896, sender Munch påny et brev til sin søster, denne gangen fra Paris, hvor han nevner samvær med Obstfelder:

Kjære Inger! Tak for Brevet – Jeg fik også brev fra tante igår – Hun spørger hvordan det står til – alt vel og bra! – Det er nu endelig bleven sommer her i Paris – Jeg er sammen med Obstfelder om dagen af og til med Strindberg der nu er nokså gammel – ⁿ¹⁶

I det samme brevet ber han også Inger om å hilse til Helge Rode (1870–1937) ⁿ¹⁷ som har sendt ham sin nye bok, antageligvis er det her snakk om *Digte* utgitt 1896, som han finner «meget god». Dette har tydeligvis Obstfelder vært enig i, for i et brev til Rode skriver Munch: «Kjære Rode – Mange tak for bogen – Æ, Æ Jeg synes den er udmærket – det samme synes Obstfelder –». ⁿ¹⁸ Denne gangen virker det som at de to har sett mer til hverandre, og det var under dette Paris-oppholdet at Munch produserte sine to litografier av Obstfelder, «Obstfelder I» ⁿ¹⁹ i halvprofil, og det karakteristiske «Obstfelder II» ⁿ²⁰ i ¾-profil. Det samme kan sies om høsten året før, da de begge oppholdt seg i Kristiania. I et brevkort fra Helge Rode, poststemplet 26. oktober 1895, inviteres Munch til middag hos Rodes mor, Margrethe Vullum (1846–1918). ⁿ²¹ Hit er

også Obstfelder invitert, og kanskje var det denne dagen Inger mintes over 40 år senere.ⁿ²² Ikke lenge etter, 9. november samme år, holder Obstfelder et foredrag om Munchs kunst på Studentersamfundet, et foredrag han senere skulle omarbeide til et essay og få publisert i tidsskriftet «Samtiden».ⁿ²³ Foredraget ble avsluttet med diskusjon blant noen av de oppmøtte publikummerne. Til tross for at Obstfelders ord ble mottatt med «voldsom applaus», som det står skrevet i referatetⁿ²⁴ fra møtet, motsatte enkelte seg Obstfelders lovprisning. Kanskje sterkest i sin kritikk, var psykiateren Johan Sharffenberg (1869–1965),ⁿ²⁵ som blant annet anklaget bildene for å være «rare», og spør «(...) om det var berettiget at være saa «rar» og sær». Denne kritikken gikk nok inn på Munch, som antakelig selv var til stede, og han refererer til det i flere senere notater:

Da jeg var en ung fattig (...) og forfulgt maler og Obstfelder holdt en tale for min kunst i Studentersamfundet holdt Scharfenberg en tale hvor han som (...) bevis for at min kunst var slet var at (...) der var tuberkulose og sindssygdome (...) i min nærmeste familie –ⁿ²⁶

Også kunstneren Hans Heyerdahl (1857–1913)ⁿ²⁷ kom med kraftig kritikk, og anklager Munch for å herme etter andre kunstnere:

M[unch] er en opdager – har seet sig om og tat hvad han kunde finde – paavirket af franske kunstnere (Stormende – «ned med ham!» o.s.v.) Ms saakaldte kunst er den pureste dilettantisme – og tilmed daarlig dilettantisme.ⁿ²⁸

Ut fra referatet kan vi allikevel lese at Obstfelders foredrag var vellykket, og at Munch ikke var helt uten støtte blant tilhørerne. Advokat Meier,ⁿ²⁹ som for øvrig ikke gir uttrykk for noen begeistring for Munchs kunst, mener at Heyerdahl gjør Munch uret i sine anklagelser. Han sier at «[d]et var ingen anke mod M[unch], at han havde tat tanker og indtryk fra andre mestere. –». ⁿ³⁰ Han sier også at man i Munchs kunst står overfor en original og dyp ånd. De avsluttende ordene i debatten oppsummeres deretter slik:

Scharffenberg frygtede for fantasi og følelse, naar de blev det centrale. Repliserte dernest ord fra lægevidskl. synspkt til Obstfelder. Mentz Krogh hævdede skjønheden som kunstens berettigelse og kunde derfor ikke føle sig tiltalt af M – forstod ham ikke.

Dierktør Maurer vilde ikke tale saa dumt om kunst som andre her i aften. Kunst er følelse, stemning – og har man ikke noget af det, vil man aldrig komme til at forstaa kunst.

Obstfelder repliserte ... til Heyerdahl.

Heyerdahl tog enkelte reservationer – hvorefter tilslut

Rasmus Steinsvik under stormende tilslutning udbragte et leve for Obstfelder.ⁿ³¹

Det er tydelig at Obstfelder selv var klar over suksessen han gjorde med foredraget:

Efterat min bog i alle aviser af alle farver netop var blevet modtaget som sjelden nogen bog her – kom jeg just samtidig til at holde et foredrag om Munch, og jeg blev klappet for, ropt hurra for og ovéret for på alle vis.ⁿ³²

Også artikkelen ser ut til å ha falt i god jord, og det skal ha blitt gjort enkelte oversettelser. Den tsjekkiske oversetteren Hugo Kosterka (1867–1956)ⁿ³³ skriver til Munch at han ønsker å hjelpe til med å få publisert en oversatt utgave av Obstfelders artikkel,ⁿ³⁴ og Munch skriver selv i et brev til Max Linde (1862–1940) at en oversettelse er utgitt i det tyske tidsskriftet «Die Gegenwart».ⁿ³⁵

Til tross for at Obstfelder og Munch har hatt mye med hverandre å gjøre, og til tross for at det er overlevert en mengde brev fra begge to, finnes det ingen brevkorrespondanse bevart dem imellom. I Munchmuseets samling finnes det derimot et lite manuskript, skrevet for hånd av poeten selv, med et utvalg av Obstfelders dikt, hvorav de fleste skulle bli del av samlingen «Digte» utgitt i 1893. Det følger hverken med noe brev eller kommentarer som forklaring på hvorfor, hvordan eller når Munch kom i besittelse av disse papirene, men det er nærliggende å anta at det skjedde i forbindelse med planer om at Munch skulle

bidra med vignetter til utgivelsen. Disse planene kjenner vi til i dag takket være Obstfelders bevarte brev. Sommeren 1892 skriver han til sin bror at maleren Edvard Munch vil tegne vignetter til diktsamlingen hans,ⁿ³⁶ og i et brev til Eugenie Paulsen skriver han, med tydeligere entusiasme: «Tænk maleren Edv. Munch har hørt digte af mig på Kongsvinger på en altan! og lir dem. Han vil tegne en eller måske flere vignetter til den digtsamling, som Krag lokker mig til at emanere til jul».ⁿ³⁷ Ingen av brevene sier noe om at Munch mottar manuskriptet, så hvordan eller når han fikk det er ikke mulig å vite, men kanskje var det Obstfelder som personlig overrakte det da han i august samme år bodde på Borre: «Jeg er på Borre (...) midt imellem Horten og Åsgårdstrand. På Åsgr.str. bor også Edv. Munch. Jeg har ikke endnu besøgt ham».ⁿ³⁸ Et annet alternativ, er at Munch fikk det på altanen i Kongsvinger, for eksempel fra Dagny Juel Przybyszewski (1867–1901)ⁿ³⁹ eller en av hennes søstre.

Det kunstneriske samarbeidet ble imidlertid aldri noe av, og heller ikke her har man funnet noe svar på hvorfor. Interessant nok, var Munch i samme situasjon bare noen måneder tidligere med forfatteren Vilhelm Krag (1871–1933).ⁿ⁴⁰ Også til Krags bok *Nat. Digte i prosa*, utgitt ved John Griegs forlag i Bergen, var det meningen at Munch skulle bidra med i hvert fall én vignett, men da boken kom ut i 1892 var det uten noe slikt bidrag. I dette tilfellet vet vi imidlertid akkurat hva som har skjedd. I et brev fra forlaget skriver forlagssjef John Grieg (1856–1905):ⁿ⁴¹ «Det var skammelig, at jeg ikke fik dette Udkast før, – det havde vistnok gjort sig udmærket. Men – Bogen er i disse Dage gjort helt færdig og udkommer sandsynligvis Lørdag».ⁿ⁴² Munch hadde altså laget og sendt inn utkast til vignett, og slik det fremgår av brevet ønsket forlaget å bruke den, men dessverre kom den for sent frem. Grieg åpner for muligheten av å benytte vignetten i andre opplag, dersom et slikt opplag skulle bli noe av. Det ser imidlertid ut til at Krags bok ikke kom i flere utgaver, i alle fall ikke på Griegs forlag. Vignetten nevnes også i et brev fra Krag sendt et par måneder senere i forbindelse med en utstilling Munch skal ha i Bergen som Krag hjelper til med å få i stand:

Jeg talte igår med Johan Bøgh – en gammel digter og konservator

ved Bergens museum.

Han er en ren glødende beundrer af dig; – (han havde oppe hos Grieg seet udkastet til titelvignet til min bog og blevet rent indtat i det)ⁿ⁴³

Det finnes ingen åpenbare spor etter utkast til Obstfelder-vignettene. Muligens kom aldri Munch i gang med dem, og de nevnes heller ikke i noen av hans egne etterlatte skrifter.

Munch skulle imidlertid få en ny sjanse 39 år senere. Høsten 1931 kommer nynorskforkjemperen Olaf Hanssen (1883–1949)ⁿ⁴⁴ med en forespørsel til Munch om å bidra med vignetter til en utgave han ønsket å lage av Obstfelder-tekster skrevet på landsmål:

Det er meg fortalt, at avlidne Sigbjørn Obstfelder var ein av Dykkar gode véner i 80 og 90 åri

Som De gjerne veit var Obstfelder i midten av 80 åri inne på målsaki og han skreiv ymse ting på landsmål. Eg hev leita etter i flere år, og endeleg fann eg på universitetsbiblioteket ein pk. etterletne manuskript (...) av honom og inn millem desse fann eg nokre forteljingar skrivne på landsmål.

Det er mykje godt heilt nytt (...) for dei fleste at Obstfelder gjekk med tanker um målarbeidet. Og det var difor svært gildt å få prenta desse kravlause småstykke i alt 10 stk. –

(...) Dreyers litografiske anstalt, Stavanger, hev vore so gild å teke på seg å gjeve ut dette vesle heftet.

No vilde me svert gjerne havt ein liten vignett under kvart stykke. Og difor kjem eg fram med ei bøn til Dykk um De vilde vera gild å hjelpa oss her.ⁿ⁴⁵

Hvorvidt Munch svarte på denne henvendelsen er uvisst – intet svarbrev er i dag kjent, og Hanssens utgave ble heller aldri utgitt. Dette kommer frem i en artikkel av Hanssen, trykket i «Norsk Aarbok 1932» under tittelen *Sigbjørn Obstfelder og nynorsken*. Her skriver han: «Alt det som Obstfelder skreiv på

landsmål skulde vore samla i ei bok for seg sjølv. Men det hev til denne tid synt seg vera uråd á fá til. Ein gong kjem ho nok. Og vil fá eit sers rom i soga um norsk málreising». [n46](#)

Det ble altså aldri til noe samarbeid mellom Munch og Obstfelder i bokform, men det er ikke dermed sagt at de ikke dro nytte av, og beundret, hverandres kunst. Det var nok dessuten i kunsten at grunnsteinen i deres vennskap lå, og som Hugo Kosterka skrev til Munch: «Jeg seer, at De, højstaerede Herr, og Herr S. Obstfelderer [sic] er beslaegtede Konstsjaele». [n47](#) Stenersen skriver i sin biografi at Munch skal ha sagt at han har latt seg inspirere av flere av Obstfelders dikt, og at «Skrik» var tegnet etter at han hadde lest «Jeg ser», [n48](#) men enkelte forskere ser det som mest sannsynlig at påvirkningen har gått motsatt vei. [n49](#) Obstfelders beundring for Munchs kunst er for all ettertid bevart i hans essay fra 1896. Her beskriver han hvordan Munchs bilder har fått ham til å forstå kunst, og å se det som noe annet enn kun gjengivelser av synsinntrykk. Han kaller Munch en «poet i *farven*», og skriver:

Jeg tror, han er enestående til at kunde sige et digt i blotte farver uden hjælp af alt andet, med de enkleste grenselinjer. I billedet «På ligstrå» er det blot to farver mod hinanden, dødssengens blålige, vårens lysegrønne. Men det kan dog gribe som en af hine enkle folkeviser, der melder om død, men har et stev om vår. [n50](#)

Obstfelder, som selv var svært influert av musikk i sin egen diktning, [n51](#) trekker nettopp dette frem som et viktig element også i bildene til Munch:

Han synger som lyrikeren lige ud, lar farverne rinde ud efter sine egne love, som bølger og klatter, begrænser dem ikke. Og som lyrikeren ligger han ofte det musikalske nær. Han har malerier, der som symfonier ikke trænger, og ikke må ha titel. (...) Som musikeren har han visse rytmer, men som han har han også visse akkorder, – nogle dybe blå toner, hvori han gjerne havner, og som gir bunden af hans gemyt. [n52](#)

Dette musikalske slektskapet har også blitt påpekt i et brev til Munch fra en

svensk beundrer, læreren Kaleb Andersson (1889–1983), som skriver:

Obstfelders böcker och Edra tavlor äro som symfonier stämda i dur men rika på molltoner. Men som en symfonifinal i sig upptar symfoniens olika motiv och så småningom bringar dem till jämvikt, klarhet och ro och låter dem stiga enade och samlade upp i en segrande, jublande toneström, så skapa Ni hos oss en längtan och en «søgen»,ⁿ⁵³ och denna vår längtan «og søgen» skall lyfta oss «høiere og høiere», ja så högt att det kommer en tid «da det blir fuld musik for menneske sjelene» – «Da spilles Livets bryllupsmarsch!»ⁿ⁵⁴

Det finnes ingen skriftlige kilder fra Munch selv som sier noe om hans vurdering og oppfatning av Obstfelders diktning eller om Obstfelder som kunstner. Det nærmeste vi kommer er gjennom tolking av portrettene han laget av dikteren, de to litografiene fra 1896, samt en radering fra 1897. I disse portrettene er Obstfelder gitt et intenst blikk, og dette gjelder særlig for «Obstfelder II» i 3/4-profil, hvor det lyse hodet strekker seg frem med nærmest kulerunde øyne fra en svart bakgrunn. Obstfelder som seer, trekkes frem i disse avbildningene, og da fremfor alt i denne, som godt kunne stått som illustrasjon til Obstfelders mest kjente dikt:

Jeg ser, jeg ser
Jeg er vist kommet paa en feil klode!
Her er saa underligt

Den danske kunsthistorikeren Øystein Hjort (1938–2014)ⁿ⁵⁵ har en slik beskrivelse av portrettene i en sammenliknende artikkel over de to kunstnerne:

Munch understreger det grublende og intenst seende (...) og det stirrende blik dominerer det anspændte og følsomme ansigt. Her er Munch også i overensstemmelse med andre samtidige beskrivelser af Obstfelder, hvor det visjonære fremhæves.ⁿ⁵⁶

Det er interessant at Munch, representant for en kunstretning der synssansen er en helt avgjørende betingelse for dens eksistens, trekker frem nettopp denne

kvaliteten i Obsthelder, mens Obsthelder på sin side karakteriserer Munch som en *poet og lyriker*. Man må anta at de to har sett noe sterkt gjenkjennelig i hverandre, kanskje noe som grunnet i felles erfaringer fra en oppvekst preget av sykdom, trange kår og streng, pietistisk gudstro¹⁵⁷ og som senere utfoldet seg i et felles kunstnerisk uttrykk og en felles kunstnerisk forståelse.

Litteraturliste

Kilder på nettet

Edvard Munchs tekster. Digitalt arkiv, publisert av Munchmuseet. emunch.no (14.11.2016). Lenker fra fotnotene:

Brev fra Inger Munch (12.12.1940), [MM K 4917](#)

Brev til Inger Munch og Karen Bjølstad (17.12.1894), [MM N 1099](#)

Brev til Inger Munch (1896), [MM N 1100](#)

Brev til Helge Rode (1896), [MM N 2420](#)

Brev fra Helge Rode (26.10.1895), [MM K 1592](#)

Notatbok (ikke datert), [MM T 2703](#)

Brev fra Hugo Kosterka (ikke datert), [MM K 4322](#)

Brevutkast til Max Linde (ikke datert), [MM N 2660](#)

Brev fra Max Linde (20.8.1903), [MM K 2777](#)

Brev fra John Grieg's Bogtrykkeri (9.5.1892), [MM K 1303](#)

Brev fra Vilhelm Krag (1.7.1892), [MM K 452](#)

Brev fra Olaf Hanssen (28.10.1931), [MM K 236](#)

Brev fra Hugo Kosterka (ikke datert), [MM K 4322](#)

Store norske leksikon. Lenker fra fotnotene:

[Rolf E. Stenersen](#)

[Axel Lundegård](#)

[Gustav Vigeland](#)

[Andreas Aubert](#)

[Helge Rode](#)

[Margrethe Vullum](#)

[Johan Scharffenberg](#)

[Hans Heyerdahl](#)

[Ludvig Meyer](#)

[Hugo Kosterka](#)

[Dagny Juel](#)

[Vilhelm Krag](#)

[John Grieg](#)

Wikipedia. Lenke fra fotnotene:

[Olaf Hanssen](#)

Nasjonalbiblioteket. Lenker fra fotnotene:

[Brev fra Sigbjørn Obstfelder til Herman Obstfelder \(10.1894\), Brevs. 165, 5:54](#)

[Brev til Herman Obstfelder \(25.7.1892\), Brevs. 165, 5:43](#)

Litteraturbanken. Lenke fra fotnotene:

[Axel Lundegard](#)

Den store danske. Lenke fra fotnotene:

[Øystein Hjort](#)

Trykte kilder

Studentersamfunnets protokoll, 9.11.1895, kopi av møteprotokoll på Munchmuseet

Daatland, Tale Tveterås 1977: *Sigbjørn Obstfelder – Edvard Munch. En studie av sammenhengen mellom mennesker og kunstarter i 1890-årene*, Hovedoppgave ved Nordisk Institutt, Universitetet i Oslo: Oslo våren

Hanssen, Olaf 1932: *Sigbjørn Obstfelder som målmann – Serprent or «Norsk Aarbok 1932»*, A.S John Griegs Boktrykkeri: Bergen

Hjort, Øystein 1975: *Munch og Obstfelder – en norsk halvfemserparallel I: «Louisiana Revy – Edvard Munch»* 16. årgang nr. 1, oktober 1975 s. 33–37

Kondrup, Johnny 1993. «Betragtninger over tekstfejl». I *I vitterhetens tjänst. Textkritiska uppsatser. En vänbok till Barbro Ståhle Sjönell*. Red. Lars Burman. Svenska Vitterhetssamfundet, Stockholm / Gidlunds förlag, Hedemora. S. 195–209

Obstfelder, Sigbjørn 1903. *Efterladte arbeider*. I utvalg ved Viggo Stuckenberg. København, Gyldendal

Obstfelder, Sigbjørn 1917. *Skrifter*. Gyldendal, København. 2 bind. Jf. www.dokpro.uio.no/litteratur/obstfelder (10. november 2016)

Obstfelder, Sigbjørn 1950: *En prests dagbog I: «Samlede skrifter II»*, Gyldendal Norsk Forlag: Oslo

Obstfelder, Sigbjørn 1950: *Edvard Munch – Et forsøg I: «Samlede skrifter III»*, Gyldendal Norsk Forlag: Oslo

Obstfelder, Sigbjørn 1950. *Samlede skrifter* (4. utg.), 3 bd. Redigert og med forord av Solveig Tunold. Gyldendal, Oslo

Obstfelder, Sigbjørn 1966: *Brev fra Sigbjørn Obstfelder*, Gyldendal Norsk Forlag: Oslo

Retterstøl, Nils 2004: *Store tanker, urolige sinn – 21 psykiatriske portretter*, N. W. Damm & Søn

Stenersen, Rolf E. 2005: *Edvard Munch – Nærbilde av et geni*, 10. opplag, Sem & Stenersens Forlag: Oslo

Thiis, Jens 1920: *Sigbjørn Obstfelders Digte I: «Samlede avhandlinger om nordisk kunst»*, Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag: Kristiania

Tekstredegjørelse ved Hilde Bøe

Denne utgaven inneholder de to manuskriptene etter Sigbjørn Obstfelder som befinner seg i Munchsamlingen.

Edisjonsfilologiske og praktiske valg

Dette er en diplomatarisk manuskriptutgave med faksimiler.

Teksten er gjengitt diplomatarisk, dvs. slik den faktisk er skrevet og utformet på papiret. Det er ikke gjort rettelser eller endringer, men ev. tekstfeilⁿ⁵⁸ kommenteres i noter. Alle Obstfelders endringer er transkribert og beholdt slik de står. Det grafiske oppsettet på papiret er forsøkt fulgt og gjengitt.

Når dette er sagt, må det bemerkes at all transkripsjon og gjengivelse krever en fortolkning av teksten, siden håndskrift kan være svært personlig med tanke på utforming av bokstaver og tegn, og av oppsettet, siden dette kan være både skakt og skeivt. Selv om Obstfelders håndskrift for det meste er enkel å lese (for en som er trent i lesing av håndskrift), vil det være tekststeder hvor man er nødt til å bestemme om noe for eksempel er en *e* eller en *a*. Av hensyn til leseren har vi derfor i tvilstilfeller valgt å lese *sympatisk*. Med *sympatisk* mener vi at vi transkriberer riktig skrivemåte – det som gir mening ut fra konteksten – selv om bokstaven også kan leses annerledes. Tekstenes oppsett på sida blir i noen grad normalisert siden vi går fra håndskrift til digital gjengivelse hvor det som kodes likt blir seende likt ut. Vi har likevel forsøkt å være tro mot oppsettet i manuskriptene.

Manuskriptene som ligger til grunn for utgaven

To manuskripter er grunnlag for utgaven.

I

Det ene manuskriptet er et lite hefte, sannsynligvis en avskrift for sirkulasjon blant venner og bekjente. Heftet utgjøres av ett legg, bestående av sju dobbeltblad, som nå delvis er brukket i falsen. Manuskriptet er jevnt og pent skrevet med blå penn, sannsynligvis i én skriveomgang. Hvert dikt begynner på ny side, og diktene er uten titler. Det er ingen blanke sider.

Manuskriptet inneholder tjue dikt, hvorav tolv senere inngår i *Digte* (1893), mens fire først ble publisert etter Obstfelders død – «Cigaretter» i *Efterladte Arbejder* (1903), «Jeg ber – jeg ber» (under tittelen «Stambogsblad») og «I en eventuel digtsamling –» i *Samlede skrifter* (1950), og «Sig mig, lille Tulla» i *Samlede skrifter* (2000).

Fire dikt – «Et dikt, som er kvikt», «I saw a lad...», «Af 'Et lyst øieblik'» og «Der dør blomster ...» – ble verken publisert i Obstfelders levetid eller senere. Det er dermed første gang de publiseres.

II

Det andre manuskriptet er et fragment bestående av et enkelt blad med to prosadikt. Bladet har rivekant både på den ene langsida og den ene kortsida og har følgelig vært en del av et større ark. Det har vært brettet på midten (horisontalt). Det er skrevet med brunsort blekk. Skriften er mer uvøren enn den i det første manuskriptet, og tekstene inneholder flere endringer, både overstrykninger og tilføyelser.

De to prosadiktene «Bugen» og «Den sortklædte» er begge stedfestet til København og datert oktober 1893. Begge diktene ble publisert første gang i *Efterladte Arbejder* (1903). Manuskriptets versjon av «Bugen» skiller seg markant fra den senere publiserte, som bl.a. er skrevet i tredjeperson istedenfor førsteperson. Manuskriptets versjon ser derfor ut til å være et tidlig og mindre bearbeidet utkast. Versjonen av «Den sortklædte» ligger noe nærmere den først publiserte, men bærer også preg av å være mindre bearbeidet og uferdig.

Kommentarer

Kommentarene gir forklaringer av og kommentarer til eldre ord,

fremmedord, personnavn og andre spesielle ord og uttrykk. Personnavn er kommentert fordi de kan ha en viss tematisk funksjon og fordi de sier noe om navneskikker og -trender i samlingens samtid. Navn på planter er kommentert der navnene ikke antas å være direkte gjenkjennelige og/eller plantene framstår som spesielt betydningsfulle i sammenhengen. De kommenterte ord eller uttrykk (lemma) slutter ved tegnet] hvorpå forklaringen/kommentaren kommer:
lemma] forklaring

Manuskript I

[Et digt, som er kvikt]

[1r]

Et digt, som er kvikt,
en dans Sanktehans,
en arm, som er varm,
er livets vals,
 vals,
 vals!

[I saw a lad in a moonshine's night]

[1v]

I saw a lad in a moonshine's night,
he danced a reel^{k1} for the sunny light,
heigh ho, heigh ho, for miss Tita!

His eye was so black, so red was his cheek^{k2},
as brown as a chestnut his sailor's neck,
heigh ho, heigh ho, for miss Tita!^{k3}

*

From Indialand his vessel came,
his heart was hot as the southern flame,
heigh ho, heigh ho, for miss Tita!

*

In his cabin down was a sack with gold,
in his cabin down was a tigre^{k4} bold,
heigh ho, heigh for miss Tita!

*

Now guess, what to do with the golden bag,
and tell why the brute his tail does wag,
heigh ho, heigh ho for miss Tita!

[Brudens blege ansigt]

[2r]

Brudens blege ansigt
ser jeg først i flokken,
kirkens dør står åben,
salmens toner svinder.
Kledt i hvide klæder,
bleg som selve døden
går hun ind til livet,
fryden,

gråden.

Kirkens dør blev lukket,
salmens toner blegned,
vognen rulled bort.

Men vi, menneskeheden,
som så, hvor bleg hun var,
som ikke kjendte hende,
vi vil stanse og be en bøn:

Grifulde kræfter, gledens bødler,
spar hende!

Lyttende engle, livets alfer,
var^{k5} hende!

Lønlige elskov, lune solskin
gjem hende!

Trampende retfærd, strenge love,
glem hende!

Brødre og søstre!

Vi vil synge hver eneste dag
om solen, som varmer så godt,
om sneen, som drysser så småt,
om våren, som kommer derbag.

[2v]

Ved hendes vindu vi danser,
binder kranser,
holder leven,

vadm{e}ælsv{e}æven,^{k6}

knytter på

lykkestrå,^{k7}

ler, ber:

Kransen om hendes hår må jo blegne,
blomsten på hendes bryst må jo dø,

den friske hud må jo visne,
og blodet tabe sin glød.

Men om hendes hår, det må hvidne,
og øiet må tabe sin glø,^{k8}
bare ét, bare ét vil vi bé om,
smilet må aldrig dø.

[Jeg ber – jeg ber]

[3r]

Jeg ber – jeg ber
om en liden vals,
om en liden vals,
om en lang vals.

De ler{,}– De ler,
å så h{e}jerteli,
ja så hjerteli,
nei så spydigt.

De er{,}– De er
da en rigtig hex,
ja en rigtig hex,
nei en falsk hex.

De ser – De ser
så penetrant ud,^{k9}
så penetrant ud.

[Piger 2]

[3v]

(Mens hun lyner nedover).

Gud, hvor vinden er frisk!

Gud, hvor bølgen den skvætter!

Gud, så Kathinka^{k10} er bisk!

Gud, så tågen den letter!

(Mens hun ror).

Brus, brus, min båd!

Sus, sus, du viftende vind!

Indimellem skjærene bauter^{k11} jeg dig ind,

Brus, brus, min båd!

[Sig mig, lille Tulle]

[4r]

«Sig mig, lille Tulle,

hvor er din korset?»

«Se her, min søde sølvtop,

se så, det er ret!»

«Det var nu dit snørliv,

der er dog vel mer,

der er dog vel indfor

no{<...>}gen flere klær.»

«Å, du er dog en smørbuk;

du burde ha børst.^{k12}

Du kan vel skønne,

at skjørtet går først.»

«Ja, så tar vi da skjørtet,
å hal i å dra!

Så gik da det bæstet.^{k13}
Hva ska' jeg nu ta?

Strømperne nå.
Med største plæsir!»^{k14}

«Fødderne indi
jeg håber, du lir.»

«Fødderne indi
er meget små,
guddommelig skabte,
tærne derpå!»

«Tak, tak, min sølvtop,
jeg gjør resten selv.

Ikke se på mig, menske!
{s}Skjønner du vel!

S{å}e så – er jeg færdig –
sølvtoppen min.

Fortæl mig så en skrøne,
så sovner jeg ind.»

[Piger 4]

[4v]

Mot vil jeg ha hos min gut,
men for mig skal han falde,
min gut skal knuse alle.
men jeg vil knuse ham.

Trods vil jeg ha hos min gut,
men mig skal han lystre,
udi byen kan han plystre,
men knæle skal han for mig!

Barsk vil jeg bli mod min gut.
Kjæle får han ikke,
med søde ord bestikke
sin dronning.

Hård vil jeg bli mod min gut,
han må arbeide,
tungt for å eie
sin dronning.

Høit vil jeg hæve min gut,
fagert ham sadle,
med hjerteblod ham adle
til min konning. [k15](#)

Alt vilde jeg gi ham, min gut,
Kroppen – og selvet
dø i helved
for min konning.

[Piger 1]

[5r]

(Ved vinduet).

Skoven står og mumler,
hvorfor mumler den?
Elven går og nynner,
hvorfor nynner den?

Papa sover,
mama læser.

Jeg tror, jeg vil ut å ro, jeg.

(På verandaen). {<...>}Fjorden er så vakker!

Hvorfor længes jeg?

Der – indunder odden –
er det dampskib, tro?

Nestun, – År vig, –

Berle, – Tangen. [k16](#) –

Jeg tror heller, jeg vil ind å spille, jeg.

(Blader i noterne). Svært så mange drømme,

hvorfra kommer de?

Vugges de fra skoven

hit til Tosseper?

Tossepeder,

Tossepeter. [k17](#)

Nei, hvordan er det, jeg sidder og spiller, jeg.

Gud, hvor det er deilig,

det er så deilig.

Ingen kan da leve

uden toner lel?

En og – to og,

en og tog og.

Gad vidst, om der er alfer til, jeg.

[5v]

Dette er jo venstre,

det må være her, –

er det det, som banker–

eller uret, mon?

. . . En og to og

en og to og . . .

Tror sandelig ikke, jeg har noe hjerte, jeg.

(Ved vinduet). Skoven står og tier.

Hvorfor tier den?

Å, her er så ensomt

her på Furulund.[k18](#)

(Ryggen til pianoet, gjenlukte øine).

«Fangen – fuglen

ensom – sidder.»

(springer op). Jeg holder det ikke ut!

[Cigaretter]

[6r]

Cigaretter!

Drømme sig til drømme fletter,

håb går op i røg,

løfter gis for spøg.

Cigaretter!

Fine, lette, lyse nætter!

Ordets skudte pil

smelter her i smil.

Cigaretter!

Lat henslængt på tabureten!

Dragten falder blødt,

knæet vugger sødt.

Cigaretter!

Mørkerøde kabinetter!

Livets tunge luft,

livets lette duft!

Cigaretter!

Lønlig vemod dufter gjætter,
klær det ind i slør,
sølvblegt, mens det dør.

Cigaretter!

←Løsner→ Hemmelige blikrakter
mørket spruter ud,
lyserøde bud!

[Faen i støpejernssøilerne!]

[6v]

Faen i støpejernssøilerne!^{k19}

Faen i støpejernssøilerne!

Sss – for en himmelsk slap-hed,
deilig – slapphed.

(*Vivace marcato*)^{k20} Rødt i det grønne, grønt i det røde,
grønt i det grønne!

Vederlagskræfterne?!^{k21}

Faen i vederlagskræfterne{,}!

{f}Faen i vederlagskræfterne!

Det kvindfolk, som går derborte,
har hun sorg?

Hun skal klæ sig i blåt, blåveisblåt,
hatten ranunkel!^{k22}

{F}Valsekiplagerne?!^{k23}

Faen i valsekipp-lagerne!

Faen i valseki-plagerne!

Jeg har sølv i lommen,

hundrede kroner!

(*Indåndende*). Varme å – – blomster å – – parasoller å – –

Opvarter, [k24](#) en seidel!

Hul midt på strømperne?

Faen i hullet på strømperne!

Faen i hullet på strømperne!

(*jublende*) Jeg har sol, jeg har skygge!

– hele verden –

(*indåndende*). Skulde bare hat – en liden, rødklædt

blond kjærest – –

[Al skabningen sukker]

[7F]

Al skabningen sukker.

Bævende [k25](#) spørger det,
bølgende hvisker det.

Fuglene klynger sig sammen,
læser hinandens øine.

Og vesterfra
ror vinden så tungt,
og østerfra
banker søens pulse.

Skabningen lider.

Blomsterne ved furuens fod
skjønner det ikke.

Bække – og elve – strø iler, – hvorhen?

Mand mødes med mand?

Hvem er du?

Kvinder føder
og dør.

*

Hvor veiene træffes,
står det hvide kors,
med slør over
af «blodsdråber.» [n59 k26](#)

Der ligger en kvinde på knæ:
O lær mig, o lær mig,
du hvide kors,
elskov.

[7v]

Jeg har spurgt trostene,
men de ser bare trist på mig,
og jeg har set på roserne,
nåår de rødmer.

Og jeg har spurgt alle,
allesammen,
men ingen vidste det,
ingen vidste det.

Og jeg kom dybt ind i skoven
til en gammel bramin. [k27](#)

Han var så vis.

Hans skjæg var så hvidt.

«Kjærlighed» – den kjender ingen,
«længsel» – den kjender alle.

Thi al skabningen sukker –
og er sammen i smerte.»

*

Korset var så hvidt,

dråberne blodrøde,
den ringe kvinde,
o hun var så trist!

*

Al skabningen jubler!
Thi vatten gik.
Og kjærligheden, den kommer.
Kommer i sommer!
i morgen! i aften!
kommer med engle!
med verdens-kor!

[Jeg vil tumle mig i toner]

[8r]

(*forte*) Jeg vil tumle mig i toner,
jeg vil dundre med kanoner,
jeg vil plyndre alle paver,
jeg ^{vil} tyne alle tr{av}ynaver,
jeg vil kvæle alt, som knæler,
jeg vil ^{ff}stikke med en – hys!

(*piano*) – – Hys!

Der var noget indi mig selv,
som klatred.

Der var en stor tjørnehæk ^{k28} indi mig selv,
som lukked for den sovende dame.

(*forte*) Hvem klatrer i min tjørnehæk?
Hvem plukker mine roser?

Jeg ser dig – din usle hund!

Vilde du – rane – den hellige taushed

(piano) – – derinde

Hys!

Det spiller.

Der drar et spillende tog rundt –

med fakler,

rundt tjørnehækken.

(heftigere) Får De lov til at spille?

(piano) Å ja – de må få lov –

en liden stund.

Er der damer?

Damer med slæb er der.

Får bare se dem i ryggen.

Å nei – det er jo feil –

de er jo nakne –

(forte) spildrene nakne –

(piano) ah, så søte de er,

ah, se den sorte der [8v]

Kom ut kjære,

kom ut åg bli kjøt og blo.

(fortissimo) Ut! (Horer og) tøser!

Jeg vil ha dere ut!

(Piano) Såh! – nå er der ro i min have.

Nu er der bare en,

og hun sover,

og hende kjender jeg ei selv.

Men hun er ren.

Hendes hud, den er bygget af æbleblomstens blade,

hendes blod er brygget af vårnatvinens skum,

hendes nerver er tvundne af lysets engle,

hendes muskler er spundne af sorgens bløde

uld,

hendes legem er sigtet^{k29} af den store Satan,
hendes sjel er digtet af Gud selv.

Ingen må komme ind i min have!
Først engang,
når jeg har badet mig i Ganges' flod.
Tør jeg. Se hende. Vække hende.

(Fortissimo) Da

(jublende) vil jeg tumle mig i toner
og dundre med kanoner
og plyndre alle paver
og pyne alle tr{av}yner
og kvæle alt, som kvæler.

[Væv mig en kåbe, som rødmer]

[9r]

Væv mig en kåbe, som rødmer,
spind den af tåge, knyt den af stråler,
dyp den i nellikeblod.

Væv mig en kjole, som skjælver,
aspebladvævet, dugperleknappet,
heftet med spindelvævtråd.

Sy mig et belte, som funkler,
lokkende lygtmænd,^{k30} hoppende ildblus
finkle på himmelblå grund.

Sy mig så noget, der hvisker,
smilende spænder, sommerfuglvinger,

lekende kolibrisko.

[I en eventuel digtsamling –]

[9v]

I en eventuel
digtsamling –
vil jeg ikke ta med
både stort og småt,
når det blot er godt,
sletikke!

I en eventuel
digtsamling –
vil jeg ikkun^{k31} ta med
– ruskende, ravgale påfund,
dillede tossete tanker,
smilende, smigrende smil!

Alt alvor
være banlyst
fra versene mine.

Al moral,
kirkestil,
fanden i vold!

Naturalismen
skiter jeg i
– foreløbi.

Den store Georg^{k32}
i København –

Jeg kaster ei perler for kritici!

[10r]

Jeg kaster de runer over spange,
for skønne damer,
for hvite kvinder,
for blussende kinder,
for tændende kys!

Jeg kaster de jublende rytmer
for gale bohemer,
for sekstenårsjenter,
for lønlig forlibte,
for brændende vin!

Jeg kaster de kvidrende triller,
jeg drømmer de sarte drømme,
jeg ligger på knæ for roser
i sol.

Jeg synger om reisende stråler,
jeg lytter til sjelenynnen,
jeg ber for os alle om latter
i sol.

[Der blinker ei stjerner]

[10v]

Der blinker ei stjerner i skove.
Der gives ei alfer, som sove-
i roseseng.

Der drysset ei guld over bølge.
der glider ei fruer, som dølge^{k33}

den hvide blu.^{k34}

Der ligger ei lyttende huldre,
der glimter ei bølgene skuldre
i moseseng.

Der stiger ei hviskende drømme,
og elskende engle ei svømme
på hvælvet hav.

[Jeg skulde så gjerne, min terne]

[11r]

«Jeg skulde så gjerne, min terne,^{k35}
(Ved døren) min sødeste, rødeste terne,
men nei, – ja nei
– jeg tør det ei.»

«O jo, o jo – ø
o jo, o j{a}o!

Jeg skulde så gjerne, min stjerne,
dig holde om halsen,
dig varme ved barmen
dig bysse og kysse,
det skulde din terne så gjerne,
og vugge dig blødt
og hviske så sødt,
med {m}navne så milde og ømme,
dig nynne så stille i drømme,
det skulde så gjerne din terne.»

«O nei – ja nei,
jeg tør det ei.»

«Er du ræd mig?
Er du bange
å bli fange
i sange
og lange
kys?»

«Jeg er ræd for at synde!»

– «at
synde?»

«Din hvide ynde
og nattens ro,
dit sorte øie,
dit favntags køie
mit blod!»

[11v]

«Så synd!
Så ta mig!
Min hvide ynde den skjænker jeg dig,
mit runde legem jeg lænker til dig,
mit sorte øie skal vinde dig,
mit bløde hår skal binde dig.
Kyskene ilder dig op!
Barmene tænder din krop!

Men gå ei fra mig!»

(*<Hen> for sig*) «Å dit øie, det drar, det drar, –
og som dine læber vugger,
så vugger mit blod–

en to, en to, vugger dine læber,
vugger mit blod–

(*nærmer sig*) og dine blikke!
ja nei – tør ikke, ikke!

dine rasende, søte blikke,
dine hviskende, tiskende ord.
Og den hvide hud derinde –

si må ^{k36}

(ved knapperne)

dette hvide herinde,
dette svalende linde, ^{k37}
dette myke, som er kvinde,
under livets for.

Tys – du er ikke ræd?
nei du er ikke ræd.

Bare en, {B}bare en eneste en,
bare en eneste liten en,
Der – der – det hvite,
dette blændende rene hvite,
en liden bitte strime,
som en blinkende elv af livet,
du er ikke ræd?

du tier –

dine læber bæver –

/ – – Vær ikke ræd! – – –

[Af «Et lyst øieblik.»](#)

[12r]

Jeg må ut!

Der må ryddes op i verden! Alle
prester må dø – De skamskjændte
hende. Den rene, kyske lilje.

Er jeg gal? Hvem siger, jeg er
gal? Hvem har ret til at behand-
le mig som gal?

Har ikke jeg eiet et klenodie,
som alle misundte mig? Har
ikke jeg været større end alle kon-
ger og præsidenter og Rothschilder?^{k38}
Har ikke jeg eiet et legeme, et le-
vende legeme?

Brud! Hun var min hvide nattens
brud! Vi holdt vort bryllup om nat-
ten i båd! Og langt borte var
Messina!^{k39} Og de hvide kordrenge med
flagrende fakler! Og den mumlen-
de halvgale prest; det var jo som
en sagte tryllesang.

Forresten!

Det var kanske bedst, det gik, som
det gik. Liljer skal knække, skal træ-
s på. De er dertil skabte. Stolte heste
skal bøies, ranke rygge skal krummes
– sorte hår skal bleges.

[12v]

Når man et øieblik sætter sig på
Vorherres ophøiede og ædle, vel be-
grundede standpunkt, da forstår
man mange ting bedre, man lar
mange unødige, hadske ord fare,
mange storme lægger sig.

Faen så vittig jeg er ikveld.
Å den helvedes vogter, nu har
hun glemt at bytte vand i karaf-
fen.

De får betaling, De får drikkepen-
ge, like sjuskete blir de. Utak-
nemmelighed, plebsens^{k40}

Gauk! faen til spik, Gauk midt
på natta.

Natten. Nu begynder den. Og min
sjel omtåges mere og mere, om-
hylles for hver nat, lindere,
klammere, af en fugtig, kold tåke.
Inde i mit sind dør mangt;
inde i mit sind – blegner blomster.
Å øg jeg var en gang rik og rank,
jeg var en gang klar, al dag en
mægtig klarhed – – – –

[Bare en liden vise om du og jeg]

[13r]

Bare<ñ> en liden vise om du og jeg,
eller om dagene, som gik da,

dengangen,
eller om værelset, hvor de gik,
og væggene, de grønne, du vet,
og skymre luften derborte.
Jeg – jeg – holdt så af dig,
og det var så underligt.

Vi sat sammen i røgskyer,
vi drømte sammen om livet.
Den rigere sjel, som fremtiden fængslede
 hadde jeg,
det gladere hjerte, den varmere puls
 hadde du.

Du kom til å skjønnene,
hvordan jeg var, ja hvordan jeg var,
ikke mit blod kunde bruse,
men min sjels blade –
å min sjels blade, de kunde visne.

Så sat vi sammen i duftskyer
og slik fin, fin drøm,
drøm, livsundren.

Hør!

Du hører det.
En uendelig lang stribe
som vi ikke kan se begynnelsen på
og ikke enden på,
og sol skinner på –
stjerner ruller, og bølger svinger –
 der, hvor den ene er nu,
var den anden –
hver har om sig en strålende klædning
en strålende æther [13v]

en livsæther,
som den livsbølge lever i,
og som svinger om den,
bugtende tog og dansende skarer af
levende celler,
livet,
går – indi os – forbi.
– Vi sat der såmange gange,
såmeget var der, vi talte om,
såmange længsler vi havde,
kvinder vi vilde kysse,
der var såmeget skjønt til,
vi begge vilde be til.
– Så havde jo vi derborte
andre tanker end de vittige hoder,
et samfund for os selv.
Og derfor
kommer vi til at huske imellem,
nogle dage, som gik,
stunder, vi levet sammen.

[Helga!]

[14r]

Helga!^{k41}
Hun har såne lyse øine!
Klædt – går hun i sort.
Blikket stråler tusende løgne,
Let – så let!

Så dansed hun bort!

Helga!

Hun har såne mørke øine{,}!

sorte, berusende løgne.

Kan hun fanges?

Jeg tror, hun er glad,
gladere end jeg,
jeg vilde se hende da,
når hun jubled,
jeg tror, hun er varm,
varm for det vakre,
jeg tror, hendes arm
er svært trygg!

Nu er hun færdig,
rød og hed!
Nu stryker hun håret tilbake!
Var dansen deilig?
Var hjertet med?

Hun er endnu alene,
– å, det {<...>}duggede blik! –
som en sjel, der skuer
regnbuer
mellem menneskenes ord,
mellem ~~blikkenes~~^{smilenes} luer.

[Der dør blomster i mit sind]

[14v]

Der dør blomster i mit sind, ja

der dør blomster i mit sind, ja
der dør blomster, dør.

Kom jeg engang ud herfra, hvad
vilde så verden være? Vi er jo selv
verden. Verden er, som vi er. Det
er speilreflexion.

Nat! Du er bange for mig!
Du er bange for den eneste fornuf-
tige her i huset. Hvide nat!
Har du din jomfrudom?

Nat! Du har stjålet. Derfor
går du og lurere i mørke. Du
har stjålet den hvide svane. Du
har stjålet den mægtige klarhed.

Nat! Du har røvet. Du har
røvet min forstand.

Nat! Vorherre er i skyerne.
Er du ræd?

Manuskript II

Bugen.

[1r] [k42](#)

Kjøbenhavn Oktober 93

«Kvæl mig», hvisker hun; – en hvisken som
den hede vinds fra den sorte afgrund.

Og der blir en lang mathed, og en pause

af deilighed og et mørke, som dulmer, og de to
øine med det ny i.

Men med engang springer hun op og rul-
ler op gardinet, og hun er nøgen.

Herinde er natten, derude dagen. På
kvindens «bæ» svulmende bug falder morgenens lys.

Det høie, hvide mellem natten og dagen,
er det min hustru? Bærer din hede bug mit
barn?

«Ud forbandede.»

– – Og jeg lusker afsted, i den kolde
grålysning, ned mod bryggerne. Fiskeådslerne^{k43}
stinker. Mit ansigt møder mig i det grøngrå
vand. En idiots ansigt.

Slumrer mit barns spire i den svulmende,
dampende bug?

Den sortklædte.

Kjøbenhavn Okt. 93

Jeg vandrer nedad den øde gaden. Jeg lister
mig langs husenes vægge.

Følger der nogen mig? Lister det sig nogen
langs væggene med ludende hode? Som jeg selv

Jeg vover ikke at se mig om. Her er
bælgmørkt{,}. {m}Mit hjerte begynder at banke.

[1v]

Jeg hører en hvisken: «Mand!» Jeg føler kvin-
deklæder streife mig. Jeg ser ikke op, og dog vet

jeg at de er sorte.

Og jeg vet, at det er en jomfru, og jeg
vet at hendes bryst bølgjer.

Hun griber min hånd, hendes hånd
skjælver. Men hun bøier sig mod mig og støtter
sig op til mig og hvisker: «Mand!».»

Vi går ind mellem noget mørkt, sort,
måske tømmer og tønder og skrammel, vi går opad mange trapper og vi
kommer ind under et tagvindue.

Hun tar af sig sløret. Jeg ser for-
underlig store øine. Hun knapper op sit
liv, hendes hænder skjælver

«Se!» siger hun. «Er det vakkert?»

Og hun klynger sig op til mig, og
hun stryger hen ad mit ansigt, min hals,
mit bryst, mit hele legeme, blødt, vart.

Og hendes hånd fortæller mig at hun
er blind.

Noter:

[n1](#). Brev fra Inger Munch (12.12.1940), [MM K 4917](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n2](#). Se [snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n3](#). Stenersen, Rolf E.: *Edvard Munch – Nærbilde av et geni* (2005) s. 20

[n4](#). Retterstøl, Nils: *Store tanker, urolige sinn – 21 psykiatriske portretter* (2004) s. 419

[n5](#). Brev etter Sigbjørn Obstfelder

[n6](#). Brev til Inger Munch og Karen Bjølstad (17.12.1894), [MM N 1099](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n7](#). Brev fra Sigbjørn Obstfelder til Herman Obstfelder (10.1894), [Brevs. 165](#),

[5:54](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n8](#). Se [snl.no](#), [litteraturbanken.se](#) (klikkbare lenker i litteraturlista)

[n9](#). Brev til Axel Lundegård og frue (3.1895), *Brev fra Sigbjørn Obstfelder* (1966) s. 120

[n10](#). Se [snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n11](#). MM T 328-v. Alt. Navn «Erotisk scene og to menn (Vigeland og Obstfelder)»

[n12](#). Brev til Ellen Key (16.3.1895), *Brev fra Sigbjørn Obstfelder* (1966) s. 118

[n13](#). Brev til Ellen Key (16.3.1895), *Brev fra Sigbjørn Obstfelder* (1966) s. 119

[n14](#). Se [nbl.snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n15](#). Brev til Andreas Aubert (6.1895), *Brev fra Sigbjørn Obstfelder* (1966) s. 126–27

[n16](#). Brev til Inger Munch (1896), [MM N 1100](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n17](#). Se [snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n18](#). Brev til Helge Rode (1896), [MM N 2420](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n19](#). MM G 220 (Woll G 85)

[n20](#). MM G 818 (Woll G 86)

[n21](#). Se [nbl.snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n22](#). Brev fra Helge Rode (26.10.1895), [MM K 1592](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n23](#). *Et forsøg* i «Samtiden» (1896)

[n24](#). Kopi av møteprotokoll på Munchmuseet

[n25](#). Se [nbl.snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n26](#). Notatbok (ikke datert), [MM T 2703](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n27](#). Se [nbl.snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n28](#). Fra referatet i møteprotokollen

[n29](#). Dette er antakelig Ludvig Meyer (1861–1938), se [nbl.snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n30](#). Fra referatet i møteprotokollen

[n31](#). Fra referatet i møteprotokollen

- [n32](#). Brev til Ellen Key (senhøsten 1895), *Brev fra Sigbjørn Obstfelder* s. 141
- [n33](#). Se [snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n34](#). Brev fra Hugo Kosterka (ikke datert), [MM K 4322](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n35](#). Brevutkast til Max Linde (ikke datert), [MM N 2660](#). Max Linde takker for artikkelen i et svarbrev og skriver at Munchs kunst er svært godt beskrevet, 20.8.1903, [MM K 2777](#) (klikkbare lenker i litteraturlista)
- [n36](#). Brev til Herman Obstfelder (25.7.1892), [Brevs. 165:5:43](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n37](#). Brev til Eugenie Paulsen (1892), *Brev fra Sigbjørn Obstfelder* (1966) s. 63
- [n38](#). Brev til Jens Thiis (7.8.1892), *Brev fra Sigbjørn Obstfelder* (1966) s. 64
- [n39](#). Se [snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n40](#). Se [nbl.snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n41](#). Se [snl.no](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n42](#). Brev fra John Grieg's Bogtrykkeri (9.5.1892), [MM K 1303](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n43](#). Brev fra Vilhelm Krag (1.7.1892), [MM K 452](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n44](#). Se [no.wikipedia.org](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n45](#). Brev fra Olaf Hanssen (28.10.1931), [MM K 236](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n46](#). Hanssen, Olaf: *Sigbjørn Obstfelder som målmann – Serprent or «Norsk Aarbok 1932»* (1932) s. 3
- [n47](#). Brev fra Hugo Kosterka (ikke datert), [MM K 4322](#) (klikkbar lenke i litteraturlista)
- [n48](#). Stenersen, Rolf E.: *Edvard Munch – Nærbilde av et geni* (2005) s. 98
- [n49](#). Hjort, Øystein: *Munch og Obstfelder – en norsk halvfemserparallel* (1975) s. 35–6
- [n50](#). Obstfelder, Sigbjørn: *Samlede skrifter III* (1950) s. 284
- [n51](#). Dette la f.eks. Jens Thiis vekt på i sin anmeldelse av *Digte* i 1893: «Obstfelders lyrik er først og fremst musikalsk. Mange av digtene tilsiger alene at

sætte fantasien i tonesvingninger» – Thiis, Jens, *Sigbjørn Obstfelders Digte I: «Samlede avhandlinger om nordisk kunst»* (1920) s. 27

[n52](#). Obstfelder, Sigbjørn: *Samlede skrifter III* (1950) s. 284–85

[n53](#). De danske sitatene og parafrasene har Andersson hentet fra Obstfelders roman *En prests dagbog*

[n54](#). Brev fra Kaleb Andersson (24.7.1913), *MM K 1617* i Munchmuseets samling

[n55](#). Se denstoredanske.dk (klikkbar lenke i litteraturlista)

[n56](#). Hjort, Øystein: *Munch og Obstfelder – en norsk halvfemserparallel* (1975) s. 33

[n57](#). Se bl.a. Daatland, Tale Tveterås: *Sigbjørn Obstfelder – Edvard Munch. En studie av sammenheng mellom mennesker og kunstarter i 1890-årene* (1977)

[n58](#). Med feil forstår vi meningsforstyrrende feil, det vil si feil som forstyrrer leserens forståelse av teksten. Se for eksempel Johnny Kondrups artikkel «Betragtinger over tekstfejl» (Kondrup 1993).

[n59](#). Note i manuskriptet: fuchsia.

[k1](#). reel] keltisk folkedans

[k2](#). check] kan bety tartan, altså det rutete mønsteret på kilt.

[k3](#). Vi kjenner ikke til noe sikkert forelegg for dette navnet, men miss Tita er en litterær figur fra kortromanen «Aspern-papirene» (originaltittel «The Aspern papers») fra 1888, skrevet av den amerikansk-britiske forfatteren Henry James (1843–1916). Det kan tenkes at Obstfelder kom over denne historien da han bodde i USA og at det er her han har hentet navnet fra. For øvrig fikk en av Jens Thiis' døtre senere kallenavnet Tita, trolig Ragna Thiis (1909–1978). Kanskje var dette en liten hyllest fra Thiis til sin gamle venn?

[k4](#). tigre] feil for *tiger*

[k5](#). var] *ta vare på, passe på*

[k6](#). vadmelsvæven] (m.), *vadmelsvev*, tøyestykke av vadmél eller vev til å veve vadmélstøy på

[k7](#). lykkestraa] (n.), *gulaks*. «*Gulaks* har vært brukt en del i buketter for å gi en frisk og behagelig duft i stuene, og likeså sammen med klær. [...] det er et av de aller tidligste grasslag som utvikler seg om våren. Dette er blitt lagt merke til, og

har skapt en del lokalnavn knyttet til forelskelse, som friergras, lykkestrå m.fl.»
Sitert fra Steinkjer Kunnskapsportal, «Natur og Landskap»

[k8.](#) glø] feil for *glød*.

[k9.](#) penetrant] (av lat. *penetrans*, *penetrantis*, av *penetrare*), gjennomtrengende; heftig; skarpsindig. Se: penetrant i *Den Store Danske*, Gyldendal.

[k10.](#) Kathinka] kvinnenavn, *Katinka*, russisk form av gresk *Katrine*, sannsynligvis 'ren', 'kysk'. – En tidligere versjon av denne delen av «Piger» har tittelen «Bautevise» og er datert Stavanger, påsken 1890. Obstfelder skrev diktet og ga det til Kathinka Korsvig (gift Nyhuus), en venninne i Stavanger. Diktet finnes i NBO Ms. 8Å^o 1416, brev fra Obstfelder til Korsvig

[k11.](#) bauter] (v., pres. av *baute*), krysser mot vinden

[k12.](#) børst] (fra dansk) *bank*, *juling*

[k13.](#) bæstet] *beist*, (*vill-*)*dyr*

[k14.](#) plæsir] *glede*, fra fransk (*plaisir*) eller engelsk (*pleasure*)

[k15.](#) konning] (m., foreldet, arkaiserende eller poetisk), *konge*

[k16.](#) Nestun, Aarvig, / Berle, Tangen] stedsnavn. Alle fire navnene finnes (med litt forskjellige skrivemåter) som både steds- og personnavn. Det er uvisst om navnene hos Obstfelder har faktisk eller fiktivt opphav. Se også kommentar til «Furulund»

[k17.](#) Tosseper? ... Tosse-peter] *tosset* er dansk for *rar*, *gal*. Det har ikke latt seg gjøre å identifisere en slik skikkelse

[k18.](#) Furulund] stedsnavn. Navnet finnes som både steds- og personnavn. Det er uvisst om navnet hos Obstfelder har faktisk eller fiktivt opphav. Se også kommentar til «Nestun, Aarvig, / Berle, Tangen»

[k19.](#) støbejernssøilerne] (m.), *søyle* eller *stang* av støpejern

[k20.](#) Vivace marcato] italiensk musikkuttrykk. *Vivace* betyr *livlig*, *hurtig* og *marcato* betyr *med ettertrykk*, *betonet*.

[k21.](#) Vederlagskræfterne] (m.), *vederlag* eller *vederlagstein* brukes i arkitekturen i forbindelse med broer og buer, og er den anordningen som holder buen på plass. *Vederlagene* må yte nok motkraft til at buen holdes oppe. Se Hertveit 1993

[k22.](#) ranunkel] (m.), blomst i soleiefamilien (*Ranunculaceae*). Blomsten

forekommer i alle nyanser fra hvitt over gult til rødt, så hvilken farge Obstfelder har villet ha på hatten, kan neppe avgjøres

[k23](#). Valsekiplagerne] (n.), innstillbart *lager* på valsemaskin som justeres automatisk ved forandring av aksens retning og som er konstruert slik at akselen kan løftes ut. Se Hertveit 1993

[k24](#). Opvarter] (m.), *servitør*

[k25](#). bævende] (adj. pres.partisipp av verbet *bæve*, poetisk, litterært), *bevende*, skjelvende

[k26](#). «blodsdraaber»] *Fuchsia*, eller *fuchsia*, *tåre*, *Kristi blodsdråpe*, planteslekt i nattlysfamilien (*Onagraceae*)

[k27](#). bramin] (m.), fra sanskrit, *brahmin*, *brahman*, *braman*. Medlem av den øverste indiske kaste (prestekasten), hinduistisk prest. Innehaver av *brahman*, en magisk virkekraft

[k28](#). tjørnehæk] (m.), *hagtornhekk*

[k29](#). sigtet af] (v., pret. av *sigte*), *sikte*, 'granske for å velge og vrake', her 'gransket og valgt'

[k30](#). lygtmænd] (m.), *lyktemann*, flakkende lys over myr. I folketroen oppfattet som lykten til et overnaturlig vesen som vil føre folk på avveier: «Lygtemænd er genfærd af uretfærdige mennesker, som ved deres lysskær søger at få de vejfarende til at fare vild og at lokke dem ud i moser og sumpe.» Sitat fra J.M. Thiele: *Danmarks Folkesagn*, bd. 2, s. 238 (her sitert fra «Motivet Lygtemænd i H.C. Andersens eventyr og historier», H.C. Andersen-Centret). «I sumpede område og moser frigøres der metan, CH₄, ved organisk forrådnelse. Metanen kan så boble op og antændes, enten ved spontan selvantændelse eller ved elektrisk afladning. Dette viser sig som lysende kugler der svæver og flakser over sumpe og moser. På latin kaldes det for *ignis fatuus* – fjollede lys». Sitert fra Københavns naturskoler, økobaserne

[k31](#). ikkun] *kun* eller *bare*. Fra dansk, satt sammen av *ikke* og *kun*

[k32](#). den store Georg] Georg Brandes (1842–1927), dansk kritiker og litteraturforsker

[k33](#). dølge] (v.), *skjule*

[k34.](#) blu] (m.), *bluferdighet*

[k35.](#) terne] (f.), *tjenestejente*

[k36.](#) må] (v., pres. av *maatte*), *kunne, kan.*

[k37.](#) linde] (adj., *lind*), *linn*, 'lett', 'forsiktig'

[k38.](#) Rothschilder] Rothschild: familie fra Frankfurt som på 1800-tallet var blant Europas rikeste og mest innflytelsesrike bankiere, se en.wikipedia.org/wiki/Rothschild_family

[k39.](#) Messina] by i Italia, tredje største by på øya Sicilia

[k40.](#) plebsens] (sub. gen. bestemt form flertall av *plebs*) av lat. allmenheten; masse, pøbel, pakk

[k41.](#) Helga] kvinnenavn, norrønt *Helga* og *Hólga* av *heilagr*, 'hellig'

[k42.](#) Bugen] (sub. bestemt form entall av *bugen*) abdomen, den del av kroppsveggen som ligger mellom brystkassen og bekkenet, *buk*

[k43.](#) ådslerne] (sub. bestemt form flertall av *ådsel*) dødt, større dyr som er begynt å gå i forråtnelse, *åtsel*

Sigbjørn Obstfelders «*I en eventuel digtsamling –*» er lastet ned gratis fra bokselskap.no